

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu: **Ing. R. M.**, bytom Š., proti žalovanému: **Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky**, so sídlom Lazovná ulica 63, Banská Bystrica, o preskúmanie zákonnosti postupu a rozhodnutia žalovaného č. I/228/79-9009/2011/993202-r zo dňa 25. januára 2011, o odvolaní žalobcu proti uzneseniu Krajského súdu v Žiline, č. k. 21S/22/2011-24 zo dňa 29. júna 2011, jednohlasne, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnuté uznesenie Krajského súdu v Žiline č. k. 21S/22/2011-24 zo dňa 29. júna 2011 **z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a ď a ľ š i e k o n a n i e.**

O d ô v o d n e n i e

Krajský súd v Žiline (ďalej len ako „krajský súd“ alebo „prvostupňový súd“) rozhodujúc o žiadosti žalobcu o oslobodenie od súdnych poplatkoch a o ustanovenie zástupcu z radov advokátov zamietol žiadosť žalobcu o oslobodenie od súdnych poplatkoch a rovnako zamietol jeho žiadosť o ustanovenie zástupcu z radov advokátov.

Krajský súd v odôvodnení napadnutého uznesenia uviedol, že z Potvrdenia o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch (ďalej aj ako „Potvrdenie“) predloženým žalobcom vyplýva, že žalobca poberá starobný dôchodok vo výške 367,60 € mesačne, jeho manželka poberá mesačne invalidný dôchodok vo výške 263,60 €, pričom uvedené dôchodkové dávky sú jediným príjmom domácnosti žalobcu, ďalej žalobca nemá žiadny iný príjem zo zamestnania ani iných zdrojov, nevlastní osobný majetok väčšej hodnoty, nemá žiadnu vyživovaciu povinnosť a nemá žiadnych veriteľov a ako inú okolnosť, ktorá by mohla mať vplyv na oslobodenie od súdnych poplatkov, uviedol žalobca pretrvávajúci nepriaznivý zdravotný stav manželky, vyžadujúci si pravidelné nakupovanie liekov.

Pri posudzovaní splnenia zákonných podmienok na priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov žalobcovi, vymienených v ustanovení § 138 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len ako „OSP“) poukázal na skutočnosť, že zo žaloby a z predloženého vyjadrenia žalovaného vyplýva, že po smrti A. M., rod. H. sa žalobca stal podielovým spoluvlastníkom nehnuteľností na ul. B., ktoré nehnuteľnosti od 23. mája 2005 až do predaja svojho spoluvlastníckeho podielu v roku 2007 prenajímal, pričom žalobca svoj spoluvlastnícky podiel na predmetných nehnuteľnostiach predal za kúpnu cenu vo výške 123.291,71 € (3.714.286,--Sk). Ďalej krajský súd poukázal na to, že žalobca dňa 13. apríla 2007 uzatvoril s obchodnou spoločnosťou ICP, s.r.o. „Dohodu o mimosúdnom vyrovnaní“, na základe ktorej mu bola poskytnutá suma 13.277,57 € (400.000,--Sk) a to formou uskutočnenia stavebných prác a dodania stavebného materiálu. Rovnako upriamil pozornosť

na to, že v roku 2006 bol žalobca vlastníkom dvojizbového bytu č. na ul. A.A., ktorý taktiež prenajímal, avšak v dobe rozhodovania o oslobodení od súdnych poplatkov bola, podľa výpisu z katastra nehnuteľností, vlastníkom predmetného bytu už tretia osoba.

Mal za to, že pri súčasnom príjme domácnosti žalobcu vo výške 631,20 €, zvýšené výdavky na lieky (ktoré však nepreukázal) spolu s ďalšími nepreukázanými výdavkami žalobcu na chod domácnosti, nemôžu tieto predstavovať takú položku, ktorá by znemožňovala žalobcovi zaplatiť súdny poplatok bez toho, aby bola ohrozená jeho výživa a výživa jeho manželky s tým, že nedostatočné preukázanie tvrdených výdavkov pripísal na ťarchu žalobcu dôvodiac povahou konania o oslobodení od súdnych poplatkov, ktoré je návrhovým konaním a riadi sa dispozičnou zásadou, t.j. žalobca je povinný nielen tvrdiť relevantné skutočnosti, ale ich aj preukázať.

Záverom uznal, že príjmy z prenájmu a prevodu nehnuteľností mal žalobca k dispozícii v minulosti a momentálne môže poberať len dôchodkové dávky, avšak v tejto súvislosti mal za to, že nemožno vnímať odôvodnenosť oslobodenia od súdnych poplatkov len z pohľadu momentálnej situácie žalobcu, pričom súčasný príjem domácnosti žalobcu nevyhodnotil za neprimerane nízky, pokiaľ je nepochybné, že žalobca v nedávnej minulosti mal značný príjem, hlavne z predaja spoluvlastníckeho podielu nehnuteľností na B..

Z vyššie uvedených dôvodov, žiadosť žalobcu o oslobodenie od súdnych poplatkov zamietol.

K žiadosti žalobcu o ustanovenie zástupcu z radov advokátov poukázal na to, že ustanovenie advokáta je možné len po tom, čo účastník konania, ktorý žiada o ustanovenie zástupcu na ochranu jeho záujmov preukáže, že na jeho strane sú predpoklady pre oslobodenie od súdnych poplatkov a v prípade, ak účastník nežiada samostatne o oslobodenie od súdnych poplatkov, súd túto otázku posudzuje iba ako predbežnú. V intenciách uznesenia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5Sžo/180/2010 sa preto zaoberal aj druhou kumulatívnou podmienkou a to, či u žalobcu nie je daná zvýšená potreba právnej ochrany vzhľadom k predmetu konania. Uviedol, že je nepochybné, že v súdenom prípade sa jedná o právne zložitú vec súvisiacu s prieskumom postupu žalovaného pri úprave príjmov a výdavkov podľa § 8 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov a taktiež aj s prieskumom procesného postupu správcu dane v priebehu daňovej kontroly, pričom zvýšená potreba právnej ochrany je daná aj v súvislosti s tým, že v preskúmvanej veci sa jedná o prípad, ktorý spadá pod povinné právne zastúpenie. Uviedol ďalej, že žiadosť žalobcu posúdil aj s ohľadom na to, či sú príjmy žalobcu postačujúce na úhradu služieb právnej pomoci, zohľadnil aj sociálne pomery žalobcu a jeho zdravotný stav.

Konštatujúc, že nie sú naplnené predpoklady pre oslobodenie od platenia súdnych poplatkov doplnil, že príjmy žalobcu postačujú na úhradu právnych služieb a na tejto skutočnosti nič nezmenia ani jeho sociálne a zdravotné pomery, ktoré nie sú takého charakteru, aby znemožnili žalobcovi prístup k súdnej ochrane.

Z uvedeného dôvodu preto žiadosť žalobcu o ustanovenie zástupcu z radov advokátov zamietol.

Proti uzneseniu krajského súdu podal žalobca v zákonnej lehote odvolanie, v ktorom argumentoval tým, že dôvody pre podanie žiadosti o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov a o ustanovenie zástupcu z radov advokátov spočívajú v jeho a manželkinej súčasnej príjmovej mizérii, keďže sú odkázaní za sťaženého ich zdravotného stavu len na príjmy zo starobného resp. invalidného dôchodku. Dôvodil, že krajskému súdu predložil o uvedených skutočnostiach doklady v takom rozsahu, v akom ich od neho požadoval, t.j. na súdom predloženej predlohe – predtlačí. Preto za nenáležité považuje tvrdenie prvostupňového súdu o tom, že svoje výdavky nedostatočne preukázal domnievajúc sa, že pokiaľ súdu ním tvrdené skutočnosti nepostačovali, mal ho vyzvať na ich preukázanie.

K odvolaniu preto doložil výpisy zo zdravotnej dokumentácie a taktiež doklady preukazujúce nevyhnutné základné životné výdavky jeho domácnosti, ktoré celkovo mesačne predstavujú sumu 509,79 €, bez nákladov na ošatenie, na cestovné za zdravotnou starostlivosťou a na stravu.

Namietal krajským súdom jednostranné posudzovanie prevodu nehnuteľností na B. v Žiline na tretiu osobu, o ktorej skutočnosti sa mal krajský súd dozvedieť zo súdneho spisu sp. zn. 21S/21/2011, keď krajský súd uviedol iba kúpnu cenu pripadajúcu na žalobcu, avšak nebral do úvahy skutočnosť, že samotnému prevodu predchádzali nadobúdacie náklady, výdavky na stavebné rekonštrukcie, úpravy, výdavky na rôzne zariadenia, vybavenia, údržbu a opravy, ktoré sú taktiež súčasťou uvedeného spisu, no prvostupňovým súdom zostali nepovšimnuté. Poukázal na skutočnosť, že z prílohy č. 90 „Platobný výmer č. 894/230/69156/10/Rem – rozvinutie dôvodu odvolania“ zo dňa 5. januára 2011 vyplýva vyčíslenie nákladov na dosiahnutie príjmu 123.291,71 € (3.714.286,--Sk), pričom tieto náklady sú vyčíslené na sumu 125.668,80 € (3.785.898,40 Sk), to znamená, že tieto boli vyššie ako kúpna cena za prevod spoluvlastníckeho podielu. Uviedol ďalej, že rovnako sa v uvedenom spise nachádza aj peňažný denník, v ktorom nie sú zaznamenané len príjmy, ako ich jednostranne uviedol krajský súd, ale aj výdavky spojené s prenájmom tejto nehnuteľnosti, pričom v príslušnom roku 2006 oproti príjmom vo výške 6.151,12 € (185.308,60 Sk) činili výdavky 7.082,25 € (213.359,80 Sk), teda opätovne ide o stratovú záležitosť. Uviedol, že rovnaká situácia bola aj v prípade prenájmu bytu na ul. A.A., keď v príslušnom roku 2006 príjmy predstavovali sumu 2.539,33 € (76.500,--Sk) a výdavky sumu 4.560,82 € (137.399,20 Sk). Pokiaľ ide o „Dohodu o mimosúdnom vyrovnaní“ k tejto uviedol, že ňou došlo len k čiastkovej kompenzácii nerentabilných prenájmov, aj to len v naturálnej podobe.

Mal za to, že jediným dôvodom pre zamietnutie žiadosti o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov boli jeho vyššie uvedené príjmy z minulosti, ktoré spadajú do obdobia pred piatimi rokmi poukazujúc zároveň na to, že tieto skutočnosti však odporujú obsahu ním predloženého Potvrdenia, nakoľko toto neobsahuje žiadnu časť, ktorá by sa týkala minulosti. Nesúhlasiac s názorom prvostupňového súdu, že príjem jeho domácnosti nie je neprimerane nízky vyhodnotil jeho rozhodnutie za pokus o porušenie – zásah do jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Proti výroku o zamietnutí jeho žiadosti o ustanovenie zástupcu z radov advokátov argumentoval krajským súdom nezadefinovanou výškou odmeny za poskytnutie právnej služby, ktorá je podľa jeho názoru v porovnaní s výškou súdneho poplatku mnohonásobná. Dôvodil ďalej tým, že prvostupňový súd ich bez náležitej špecifikácie označil za také, ktoré neznemožňujú jeho prístup k súdnej ochrane.

Záverom poukázal na vady konania zakladajúce, podľa jeho názoru, neplatnosť napadnutého uznesenia od samého začiatku a to, že bolo vydané na základe neúčinného zákonného ustanovenia, keďže sa v ňom cituje ustanovenie § 30 OSP v znení účinnom do 31. decembra 2009 a ďalej, že napadnuté uznesenie vydala samosudkyňa JUDr. Veronika Poláčková, aj keď je podpísaná ako predsedníčka senátu, avšak napadnuté uznesenie neobsahuje žiadny odkaz na zákonné ustanovenie, na základe ktorého by sudkyňa mohla konať samostatne ako samosudca, t.j. podľa § 246 ods. 2 OSP a z uvedeného dôvodu mal za to, že vo veci konal súd, ktorý nebol správne obsadený.

Na základe týchto skutočností navrhol odvolaciemu súdu, aby mu priznal oslobodenie od platenia súdnych poplatkov a ustanovil mu zástupcu z radov advokátov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 OSP) preskúmal napadnuté rozhodnutie v medziach podaného odvolania (§ 212 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP), bez nariadenia pojednávania (§ 250 ods. 2 OSP) a dospel k záveru, že odvolanie žalobcu je dôvodné.

Žalobou sa žalobca domáha preskúmania zákonnosti postupu a rozhodnutia žalovaného č. I/228/79-9009/2011/993202-r zo dňa 25. januára 2011, ktorým bolo potvrdené rozhodnutie Daňového úradu Žilina II č. 894/230/69095/10/Rem zo dňa 5. októbra 2010, ktorým prvostupňový správny orgán vyrubil žalobcovi rozdiel dane z príjmov fyzických osôb podľa § 44 ods. 6 písm. b) bod 1 zákona č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení ku dňu vydania rozhodnutia za zdaňovacie obdobie 2006 v sume 277,63 €.

V správnom súdnictve preskúmajú sudy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť postupu a rozhodnutí orgánov verejnej správy, ktorými sa zakladajú, menia alebo zrušujú práva alebo povinnosti fyzických alebo právnických osôb, ako aj rozhodnutí, ktorými práva a právom chránené záujmy týchto osôb môžu byť priamo dotknuté (§ 244 ods. 1, 2 OSP).

Podstatou správneho súdnictva je ochrana práv občanov a právnických osôb, o ktorých sa rozhodovalo v správnom konaní; ide o právny inštitút, ktorý umožňuje, aby sa každá osoba, ktorá sa cíti byť rozhodnutím, či postupom orgánu verejnej správy poškodená, dovolala súdu, ako nezávislého orgánu a vyvolala tak konanie, v ktorom správny orgán už nebude mať autoritatívne postavenie, ale bude účastníkom konania s rovnakými právami, ako ten, o koho práva v konaní ide.

Pre riešenie otázok, ktoré nie sú priamo upravené v tejto piatej časti, sa použijú primerane ustanovenia prvej, tretej a štvrtej časti tohto zákona (§ 246c ods. 1 veta prvá OSP).

Podľa § 138 ods. 1 OSP na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva. Ak nerozhodne súd inak, vzťahuje sa oslobodenie na celé konanie a má i spätnú účinnosť; poplatky zaplatené pred rozhodnutím o oslobodení sa však nevracajú.

Pri rozhodovaní o oslobodení od súdnych poplatkov súd prihliada k majetkovým a sociálnym pomerom žalobcu, ktoré musí vierohodným spôsobom preukázať, výške súdneho poplatku a povahe spoplatňovaného úkonu.

Rozhodnutie o návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov musí zodpovedať tomu, aby účastníkovi nebolo len pre jeho majetkové a sociálne pomery znemožnené uplatňovať alebo brániť svoje právo. Pomermi účastníka sú najmä pomery majetkové (ak je žiadateľom fyzická osoba, tak aj rodinné, sociálne a zdravotné), ktoré nie sú len dočasnej alebo prechodnej povahy, a odôvodňujú záver, že poplatník nemôže (celkom alebo sčasti) splniť poplatkovú povinnosť alebo že jej splnenie súd nemôže od neho spravodlivo žiadať.

Pre posúdenie dôvodnosti žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov je súčasne rozhodujúce, či účastník svojvoľne alebo zrejme bezúspešne uplatňuje alebo bráni svoje práva.

Z obsahu súdneho spisu vyplýva, že žalobca predložil prvostupňovému súdu riadne vyplnené Potvrdenie o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch a taktiež predložil prvostupňovému súdu potvrdenie Sociálnej poisťovne o výške jeho a manželkiných dôchodkových dávok. Prvostupňový súd na základe predložených potvrdení v spojení

s listinnými dokladmi nachádzajúcimi sa v administratívnom spise priloženom k súdnemu konaniu sp. zn. 21S/21/2011, žiadosti žalobcu zamietol, pričom okrem iného dôvodil aj tým, že žalobca svoje tvrdenia o nepriaznivom zdravotnom stave a výdavkov domácnosti nepreukázal žiadnymi listinnými dokladmi.

Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj ako „odvolací súd“ alebo „najvyšší súd“) z obsahu súdneho spisu zistil, že prvostupňový súd žalobcu na predloženie dôkazov preukazujúcich nepriaznivý zdravotný stav jeho manželky nevyzval a taktiež ho nevyzval na vyčíslenie výdavkov pripadajúcich na zabezpečenie riadneho chodu domácnosti. Rovnako odvolací súd, posúdiac obsah Potvrdenia o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch zistil, že toto neobsahuje časť, v ktorej by účastník konania mal uviesť iné nevyhnuté výdavky s výzvou na ich preukázanie (napr. na domácnosť alebo na zdravotnú starostlivosť) alebo príjmy získané v minulosti.

Odvolací súd nesúhlasí s názorom prvostupňového súdu, že žalobca ako účastník konania mal mať vedomosť o svojej povinnosti vierohodne preukázať výdavky na zdravotnú starostlivosť a na riadny chod domácnosti prvostupňovému súdu, na účely rozhodovania o návrhu na priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov, keďže sa jedná o návrhové konanie ovládané dispozičnou zásadou, t.j. žalobca je povinný nielen tvrdiť relevantné skutočnosti, ale ich aj preukázať. V tejto súvislosti nedá odvolaciemu súdu neuviesť, že práve naopak, za účelom náležitého posúdenia splnenia zákonných podmienok vymienených v ustanovení § 138 ods. 1 OSP s dôrazom na to, aby rozhodnutím súdu nebolo arbitrárne zasiahnuté do ústavného práva občana na súdnu a inú právnu ochranu garantovaného v čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky, bolo povinnosťou prvostupňového súdu, aby po zistení skutočností o nepriaznivom zdravotnom stave žalobcu a jeho manželky, žalobcu vyzval na doplnenie jeho žiadosti predložením príslušných správ o ich zdravotnom stave, prípadne na predloženie dokladov preukazujúcich nevyhnutné mesačné výdavky jeho domácnosti a až po ich posúdení rozhodnúť o návrhu žalobcu. Rovnako bolo povinnosťou prvostupňového súdu po zistení, že žalobca bol vlastníkom bytu na ulici A. vyzvať ho na predloženie zmluvy, ktorou žalobca previedol vlastnícke právo k predmetnému bytu na tretiu osobu a to za účelom zistenia, kedy k samotnému prevodu vlastníckeho práva došlo a za akých podmienok.

Odvolací súd rovnako nesúhlasí s postupom prvostupňového súdu, ktorý pri posudzovaní príjmu žalobcu prihliadal aj na jeho príjmy z roku 2007, t.j. z obdobia z pred viac ako štyroch rokov, pričom ako správne namietal žalobca vo svojom odvolaní, neprihliadol aj na jeho výdavky spojené s prevádzkou prenajímaných a prevádzaných nehnuteľností.

Podľa § 30 ods. 1 OSP účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, ustanoví sudca alebo poverený zamestnanec súdu na jeho žiadosť za zástupcu Centrum právnej pomoci alebo advokáta zapísaného do zoznamu podľa osobitného predpisu, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

V zmysle citovaného zákonného ustanovenia predpokladmi na ustanovenie zástupcu z radov advokátov sú:

- žiadosť účastníka konania,
- účastník spĺňa predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov na základe rozhodnutia súdu podľa § 138 ods. 1 OSP, t.j. či také rozhodnutie odôvodňujú pomery účastníka

a (kumulatívne) a či nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie či bránenie práva,

- potreba ochrany záujmov účastníka konania v priamej spojitosti s predmetom konania, bez ohľadu na to, či ide o spor alebo inú právnu vec alebo verejné súdnictvo.

Potreba ochrany záujmov účastníka konania sa posudzuje individuálne a spravidla bude súvisieť so skutkovou a právnou zložitou vecí. Zmyslom ustanovenia zástupcu z radov advokátov účastníkovi konania, včítane osobitnej poučovacej povinnosti, je plniť pozitívny záväzok štátu voči osobám (čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky) na právnu pomoc v konaní pred súdom. Preto súd pri posudzovaní splnenia podmienok ustanovenia § 30 OSP musí zohľadniť aj okolnosť, či takáto pomoc je pre účastníka nevyhnutná a bez nej by sa sťažilo uplatnenie základného práva na súdnu ochranu účastníka.

Prvostupňový súd pri posudzovaní žiadosti žalobcu o ustanovenie zástupcu z radov advokátov sa nezaoberal všetkými hore uvedenými hľadiskami a to napriek tomu, že v odôvodnení svojho rozhodnutia uvádzal niečo iné, dokonca odvolávajúc sa na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a **iba jednostranne prihliadol** na príjmy žalobcu a jeho manželky, ktoré podľa jeho názoru postačujú na úhradu služieb právnej pomoci.

Z vyššie uvedených dôvodov musel preto odvolací súd napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie (§ 250ja ods. 3 veta druhá a § 221 ods. 1 písm. f/ a ods. 2 OSP), v ktorom prvostupňový súd žiadosti žalobcu posúdi aj s ohľadom na to, či sú súčasne preukázané príjmy žalobcu a jeho manželky postačujúce na zaplatenie súdneho poplatku a na úhradu služieb právnej pomoci, zohľadní aj sociálne pomery žalobcu, jeho a manželkin zdravotný stav, ako aj potrebu zvýšenej právnej ochrany žalobcu vzhľadom k predmetu konania a až potom o žiadostiach žalobcu opätovne rozhodne.

Na záver odvolací súd poznamenáva, že procesné námietky, ktorými žalobca poukazoval na neplatnosť napadnutého uznesenia z dôvodu aplikácie neúčinného právneho predpisu a z dôvodu nesprávneho obsadenia konajúceho súdu, vyhodnotil za nedôvodné. Prvostupňový súd síce vo svojom uznesení skutočne uvádzal ustanovenie § 30 OSP v znení účinnom do 31. decembra 2009, avšak táto skutočnosť by sama o sebe nemala vplyv na zákonnosť napadnutého uznesenia. Rovnako vo vzťahu v poradí k druhej procesnej námietke je potrebné uviesť, že napadnuté uznesenie bolo vydané v súlade s ustanovením § 168 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP, keďže sa jedná o procesné rozhodnutie, ktoré vyhlasuje predseda senátu (§ 36d ods. 1 OSP).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave, dňa 10. mája 2012

JUDr. Jozef Hargaš, v. r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia:
Peter Szimeth